

Hyvää elämää tukeva yhteisö?

Gerontologia-lehden vuoden 2019 ensimmäisen numeron artikkelit käsittelevät vapaaehtoistyötä ja kotipalvelun asiakkaiden itsen määrittelyä *resilienssin* käsitteen avulla. Molemmat ovat ajankohtaisia aiheita, vaikkakin vapaaehtoistyö on vakiintunut termi sekä tutkimusaihe, kun taas resilienssi on käsitteenä ja tutkimusalueena Suomessa uusi tulokas. Amerikkalaiseen gerontologian alan kirjallisuuteen käsite ilmaantui jo vuosikymmen sitten, mutta eurooppalaiseen ja suomalaisen vanhenemisen tutkimukseen se on vakiintumassa vasta nyt.

Alun perin englanninkielinen termi *resilienssi* ei käänny suomeksi yhdellä sanalla, vaan se merkitsee ainakin kestävyyttä, joustavuutta ja mukautuvuutta. *Resilienssi* viittaa sekä fyysisen että psyykkiseen kykyyn toipua sairauksista, vastoinkäymisistä ja menetyksistä, ja sopeutua niiden aiheuttamiin muutoksiin elämässä. *Resilient*-sanana kääntäminen yhdellä suomen kielen sanalla on hieman samaa kuin yrittäisi kääntää *sisu*-sanana englanniksi yhdellä sanalla. *Resilient*-sanalle käynee niin kuin monelle muulle saman tyyppiselle englannin kielen termille; koska sitä on mahdoton kääntää yhdellä sanalla, käyttöön vakiintuu sanan englanninkielinen suomennos *resilientti*. Siitä on osoitus tässä numerossa ilmestynvä artikkelikin, ja se ettemme lehdessä vaatineet sanan suomentamista. Toinen asia on sitten se, onko käsite tullut jäädäkseen; toisin sanoen tuoko käsite jotakin aidosti uutta vanhenemisen tutkimuksen käsitteistöön tai empiiriseen tutkimukseen.

Ainakin kotipalvelun asiakkaiden tarkastelu *resilienssin* käsitteen avulla avaa uuden näkö-

kulman aiheeseen. Esimerkiksi voidaan kysyä, tukeeko tämänhetkinen tapa järjestää vanhojen ihmisten kotihoito todella vanhojen ihmisten mahdollisuuksia toipua kohtaamistaan ikäviistä asioista ja sopeutua muuttuviin tilanteisiin? Toisaalta artikkeli osoittaa myös, että *resilienssi* voidaan rinnastaa myös kulttuuriseen aktiivisuutta korostavaan vanhenemisen diskurssiin, joka korostaa omatoimisuutta ja itsenäisyyttä hyveenä, ja sen omaksuminen arjessa voi tarkoittaa avun torjumista silloinkin, kun sen vastaanottaminen voisi tuoda helpotusta ja kenties iloa arkeen.

Resilienssi-käsitettä on tutkimuksessa useimmiten tarkasteltu yksilön joustavuuden ja toipumiskyvyn näkökulmasta. Sellaisenaan se ei mielestäni välttämättä tuo mitään lisää esimerkiksi sosioemotionaalisen valinnan tai toimijuuden teorioihin. Paljon vähemmän on tutkimusta siitä, miten *resilienssin* käsitteen avulla voisi avata fyysisen ja sosiaalisen ympäristön merkitystä hyvinvoinnissa ja vaikeuksista selviytymisestä. Toivotan *resilienssi*-käsitteen tervetulleeksi, mikäli se tuo yhden uuden käsitteellisen työkalun tarkastella sitä, miten elinympäristö ja muut ihmiset, kuten läheiset ja hoivatyöntekijät, ovat osallisena tukemassa tai heikentämässä yksilön mahdollisuuksia esimerkiksi sopeutua terveyden heikkenemiseen ja läheisten menetyksiin. Tähän mahdollisuuteen viitataan myös tämän numeron artikkelissa.

Viimeksi mainittu näkökulma linkittyy lehden toisen artikkelin teemoihin; vapaaehtoistoimintaan ja kansalaisten keskinäiseen avunantoon. Vapaaehtoisten toiminnassa on kyse joidenkin ihmisten avun tarpeesta ja toisten halusta auttaa. Mutta vapaaehtoistoimintaa on

mahdotonta tutkia ottamatta huomioon sosiaalisten suhteiden verkostoa ja fyysistä ympäristöä, jossa toimitaan. Vapaaehtoistoiminta saa merkityksensä osana fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kontekstia. Avun tarvitsija tarvitsee apua usein siksi, että ympäristö ei vastaa muuttuneeseen terveyteen ja elämäntilanteeseen; talossa ei ole hissiä tai kauppaan on pitkä ylämäki, talvinen keli on liukas eikä busseilla kulkeminen onnistu yksinään rollaattorin kanssa. Puoliso sairastelee tai häntä ei enää ole, jos on koskaan ollutkaan ja lapset, jos heitä on, asuvat ehkä kaukana tai ovat vielä työelämässä. Ystävöverkosto voi olla harventunut, tai he asuvat kaukana tai pääsevät huonosti liikkeelle hekin. Tai sitten digitalisoitua maailma muuttuu entistä vieraammaksi ja sen haltuun ottamiseen tarvitaan apureita. Edellä mainittu kotihoidon palvelut vastaavat tiettyihin perustarpeisiin, mutta hyvä elämä vaatii muutakin kuin syömistä, lääkkeiden ottamista ja suihkussa käyntiä. Vapaaehtoinen voi olla se henkilö, jonka avulla kaupassa käyminen, asioiden hoitaminen, kulttuuriharrastukset, kävelylenkit tai vaikka vain torikahveilla käyminen ovat mahdollisia. Vapaaehtoinen voi olla se ainoa henkilö, jolla on aikaa pysähtyä ja jutella, ja josta tulee jopa ystävä.

Voisiko resilienssin käsitettä soveltaa vapaaehtoistoiminnan tutkimukseen? Tässä numerossa julkaistava artikkeli samoin kuin monet aiemmat tutkimukset osoittavat, että vapaaehtoisilla voi olla tärkeä rooli arjen auttajina ja totutun elämäntyylin mahdollistajina. Ja lisäksi vapaaehtoistoiminta tukee auttajien omaa hyvinvointia. Tietoisuus siitä, että voi auttaa omilla taidoillaan ja tiedoillaan muita ja on siten muille tarpeellinen, lisää elämän merkityksellisyyden kokemusta. Avun saaja ei siis koskaan ole pelkästään avun saaja, vaan kyse on vastavuoroisesta suhteesta, joka voi tukea molempien osapuolten hyvinvointia. Lisäksi vapaaehtoisten toiminnalla ylläpidetään vanhem-

pien ihmisten mahdollisuutta osallistua yhteisönsä toimintaan ja olla näkyvä osa sitä. Tämä pätee sekä 'auttajiin' että 'autettaviin', sillä suomalaisista vapaaehtoisista valtaosa on eläkeikää lähestyviä tai jo eläkkeellä olevia henkilöitä.

Vapaaehtoistyö on mielestäni erittäin vakavasti otettavaa koko paikallisyhteisön hyvinvointia edistävää toimintaa. Tässä nimenomaisessa artikkelissa on käytetty sosiaalisen vaihdon teoriaa selittämään vapaaehtoistoimintaa ja henkilöiden sitoutumista siihen. Resilienssin käsitteen ytimessä on muutos ja muutoksiin sopeutuminen. Mikäli resilienssin käsitettä käytettäisiin tarkastelemaan yhteisöjen toimivuutta hyvinvoinnin tuottajina, ja kykyä sopeutua muutoksiin silloinkin kun olosuhteet muuttuvat, siitä voisi saada ajatuksia herättävän lisätyövälineen käsitteelliseen työkalupakkiin.

Vapaaehtoistoiminnan esimerkkitaapauksessa voisi pohtia miten vapaaehtoistoiminnan järjestäminen mukautuu ihmisten elämäntyylien muutokseen. Jo nyt on nähtävissä, että vapaaehtoistoiminta kiinnostaa edelleen suomalaisia, mutta pitkäaikaisen sitoutumisen sijaan suositaan lyhytkestoisia kertaluontoisia projekteja. Sellainen ajattelu puolestaan palvelee huonosti toimintaa, jossa avun tarve on jatkuva ja tarvitaan pitkäjänteisesti toimintaan sitoutuneita henkilöitä. Resilienssin käsitteen näkökulmasta huomion ja tutkimuksen kohteena olisi yksilön sijasta yhteisön ominaisuudet, kyvyt ja resurssit tuottaa hyvinvointia yksilöille ja kaikille yhteisön jäsenille silloinkin kun henkilötoimijat vaihtuvat. Resilienssin käsite saattaa tuoda mielenkiintoisia uusia tarkastelukulmia vanhenemisen ja yhteiskunnan tutkimukseen, tai ainakin haastaa ajattelemaan vanhoja teorioita uudesta näkökulmasta. Juurtuupa resilienssi-käsite suomalaiseen vanhenemisen tutkimukseen tai ei, niin 'toisin ajatteleminen' on aina tärkeää.

Outi Jolanki, päätoimittaja